

SECTION: PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Курнишев Ю.А.

канд. пед. наук, доцент

Кафедра фізичної культури та основ здоров'я

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

y.kurnyshev@chnu.edu.ua

Курка І.В.

вчитель фізичної культури

ivankurka111@gmail.com

Самойленко С.В.

вчитель фізичної культури

samsveta9@gmail.com

Багатопрофільний ліцей № 4 м. Чернівці

Однією з нагальних проблем, які стоять сьогодні перед педагогами, є формування високоморальної особистості майбутніх громадян України. Це зумовлено тими соціальними умовами, що впливають з процесу демократизації нашого суспільства, зростанням вимог до моральної вихованості підростаючого покоління.

І.Грязнов зауважує, що проблема морального виховання – це частина загальної соціальної проблеми взаємовідносин між людьми, що визначається суспільними відносинами, ідеологією та мораллю людей. В умовах демократичної дійсності – це частина проблеми педагогічного аспекту гуманізму, професійної етики, питань відповідності змісту морального виховання характеру суспільної моралі як важливої об'єктивно існуючої закономірності виховного процесу [3].

Зауважимо, що сьогодні завдання формування моральних якостей має велике соціальне значення, тому що на сучасному етапі певним чином у суспільстві відбулося знецінення моральних якостей. Отже, формування і розвиток моральних якостей у молодого покоління, на нашу думку, є одним з найбільш актуальних завдань учителя, в тому числі й учителя фізичного виховання.

Для того, щоб з'ясувати в який спосіб під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі можливо формувати готовність учителя фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів, вважаємо за доцільне розглянути сутність понять «мораль», «моральна вихованість», «моральні якості» й особливості їх формування в молодших школярів.

Поняття «мораль», «моральна вихованість», «моральні якості» є предметом дослідження різних наук: філософії, педагогіки, психології, соціології. Проте, серед науковців поки що немає єдиної думки щодо трактування структури моралі як суспільного явища.

У філософському словнику мораль визначено як «те, що належить до вдачі, характеру, складу душі, звичок» – предмет вивчення етики; форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин, спрямованих на ствердження самоцінності особистості, рівності всіх людей в їх прагненні до щасливого й гідного життя, що виражає ідеал людяності, гуманістичну перспективу історії.

У сучасному словнику з педагогіки зазначено, що «мораль – предмет вивчення етики; суспільний інститут, що виконує функцію регулювання поведінкою людини. Мораль регулює поведінку людини в усіх без винятку сферах її суспільного життя».

Ми повністю згодні з визначенням С.Гончаренка, що «мораль – одна з форм суспільної свідомості, система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей. Мораль виконує також пізнавальну, оціночну, виховну функції. Складовими моралі є моральна діяльність (вчинки, поведінка людини); моральні відносини, моральна свідомість».

У педагогіці в оцінці морального розвитку дітей розглядають три підходи. Інтегрований підхід (Л. Божович, В. Мерлін, М. Неймарк та ін.), що пропонує спиратися на якийсь один, максимально широкий критерій, який дає змогу виявити і стисло зафіксувати головний стрижень особистості, що визначає звичайну лінію її поведінки (моральна готовність вихованця).

На нашу думку, віддзеркаленням моралі у свідомості людини є її моральна вихованість, яка також по-різному тлумачиться вченими. Так, А. Зосимовський під моральною вихованістю розуміє відображення, з одного боку, певного рівня моральної свідомості особистості, з іншого – практичної (поведінкової) моральної готовності, тобто як своєрідний сплав знань, переконань і реальних дій. На думку І. Харламова, моральна вихованість є співвідношенням мотивів поведінки і характеру вчинків особистості, а також моральних норм і правил. Як найважливіші він виокремлює такі критерії моральної вихованості: 1) глибину осмислення та знання норм і правил моралі, які характеризують моральну свідомість особистості; 2) ступінь сформованості моральних умінь, навичок і звичок поведінки; 3) характер моральної орієнтації в складних моральних ситуаціях, ступінь принциповості та прояву вольових зусиль у боротьбі з відступами від принципів і вимог моралі; 4) міру моральної вимогливості до себе й інших людей, характер поведінки в колективі, а також наодинці із собою.

Молодший школяр формується в умовах засвоєння нових для нього соціальних умов і обов'язків. Вступ до школи, нові обов'язки учня сприяють накопиченню дітьми позитивного морального досвіду, стосунків і суспільної поведінки. Цей досвід підкріплюється роз'ясненням моральних понять.

Молодший шкільний вік характеризується підвищеним сприйняттям до засвоєння моральних вимог і норм, що дозволяє своєчасно закласти моральний фундамент розвитку особистості.

І.Бех зазначає, що основною особливістю розвитку особистості в молодшому шкільному віці є зміна її соціальної позиції: дитина приступає до систематичного учіння, стає членом шкільного і класного колективів. Учений наголошує на тому, що завданням дорослих стосовно молодшого школяра в цей період полягає в тому, щоб сформувати в нього позицію учня, підвести його до розуміння нових обов'язків.

Згідно з дослідженнями О.Богданової, А.Петрова, моральні якості складають понад третини всіх якостей особистості. Вольові й емоційні якості в початковій школі слугують розвитку самостійності, сприйнятливості до життя, працездатності. Інтегративні якості безперервно розвиваються, спираючись на сенситивність цього віку. Структура їх ґрунтується як на психофізіологічних передумовах цілісного розвитку дітей цього віку, так і на логіці саморозвитку самих особистісних якостей, що сприяє ідеї саморозвитку, саморуху. Формування особистості молодшого школяра ми розглядаємо як процес поступового збагачення її внутрішнього світу, послідовного розвитку духовних цінностей, рис характеру, особистісних якостей.

На думку І.Беґа, С.Максименка, молодшому школяреві властивий розрив між знаннями моральних норм і відповідною поведінкою. Ця схильність виступає тут як вікова особливість дитини, яка ще тільки вчиться орієнтуватися в розмаїтті життєвих ситуацій, вчиться співвідносити наявні в неї уявлення про життя з реальними вчинками, конкретною поведінкою.

На думку психологів (Г.Онищенко, Л.Пилипенко, С.Хоружий), у дітей насамперед потрібно виховати вміння уважно, доброзичливо ставитися до людей, адекватно оцінювати власні вчинки і поведінку тих, хто оточує, виявляти свої ставлення (емоційно-моральні, оцінні, міжособистісні) у відповідних вчинках. Нерозвиненість уміння оцінювати вчинки тих, хто оточує, і власні, недиференційованість, нестійкість ставлень, неадекватність їх вияву гальмує розвиток моральних якостей особистості, негативно позначається на формуванні моральних переконань. Ми повністю згодні з думкою психологів, що в молодшому шкільному віці ще не можна говорити про безпосереднє формування моральних переконань, оскільки їх становлення передбачає досить високий рівень розвитку особистості, коли провідна роль у регуляції поведінки належить внутрішнім факторам. Проте, уважне, доброзичливе, неупереджене ставлення особистості до ровесників і дорослих, розвиток моральних якостей – важлива передумова визначення власної життєвої позиції, свого місця в системі міжособистісних стосунків у колективі.

У молодшому шкільному віці моральна сфера дітей піддається подальшому розвитку. Гру як провідний вид діяльності дошкільника змінює тепер щоденне виконання дитиною різних шкільних обов'язків, що створює сприятливі умови для поглиблення його моральної свідомості і почуттів, зміцнення його моральної волі. Домінуюча у школяра вільна мотивація поведінки поступається першістю в нових умовах мотивації соціально спрямованій. Так, навчальні й суспільні справи приваблюють молодшого школяра не лише своєю цікавістю,

безпосередньою зацікавленістю, а й серйозною суспільною значущістю. В період, що розглядається, швидко збагачується зміст відчуття обов'язку.

Молодші школярі вже здатні відчувати почуття моральної відповідальності не лише стосовно товаришів, класного керівника та інших, у них підвищується стійкість моральної поведінки. Найпростіші його форми, пов'язані з виконанням елементарних моральних норм, набувають тенденції до закріплення. В самостійних моральних діях учень молодших класів порівняно з дошкільником може успішно справлятися з більш сильними внутрішніми перешкодами. Він здатен, наприклад, за власним бажанням сісти за уроки, подолавши при цьому бажання подивитися захоплюючий кінофільм, йому під силу відмовитися від цікавої гри заради нудної, але потрібної справи. При правильно поставленому вихованні виконання вимог, обов'язку викликає в молодших школярів відчуття задоволення і навіть радості й навпаки, порушення цих вимог – відчуття провини, сорому [2].

Хоча молодший школяр, здебільшого, вже володіє певною моральною спрямованістю, в цілому, однак, довільність його моральних дій ще не дуже зміцніла й потребує систематичного педагогічного підкріплення. Він, наприклад, у відповідних обставинах життя не здатний ще добровільно піти на серйозне обмеження своїх вузько особистісних потреб чи витримати тривалу боротьбу протилежних мотивів.

Протягом молодшого шкільного віку відбувається зростання самостійності, незалежності внутрішніх регуляторних механізмів від зовнішнього впливу. У цьому ж віці моральні якості стають рушійними силами поведінки і діяльності дитини, що виявляються в моральній поведінці молодших школярів, свідчать про початковий етап становлення суб'єкта морального розвитку.

Вчитель фізичної культури має невичерпні можливості і на поприщі морального й вольового виховання, не говорячи вже про прищеплення норм культури поведінки. Спільна рухова діяльність школярів, організована у формі уроків, позакласних заходів та інших форм занять фізичними вправами, – один з найбільш ефективних шляхів зав'язування і зміцнення товаришування та дружби, сміливості й рішучості, взаємодопомоги і взаємовиручки, чесності та справедливості, братського ставлення до представників різних національних груп і народів, любові до рідного краю.

Список використаних джерел

1. Зеленська Н. О. Естетична й художня культура – найважливіші складові формування творчої особистості. Вісник Житомирського державного університету, 2014 (2). С. 74.
2. Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&article_id=165701#
3. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с